

φρουρίου. Ἄλλ' εἰς ἀντίκτυπον ἐπληρούτο ὁ τῆς Κῶ οὐρίζων φρικτῶν οὐραγῶν σφραγῶν οἰκογενειῶν καὶ παλουκωμάτων ἀνδρῶν καὶ λοιπῶν τρομερῶν ἀνοουρηγμάτων.

Τὸ 1811 δὲ συνέθη εἰς τὴν Κῶν φροδωτέρων κακῶν τὸ λεγόμενον Πρῶτον Θανατικὸν τῆς πανώλους διαρκεστάτης ἕως τοῦ 1814 δι' ἧς τὸν φρόδον οἱ Χριστιανοὶ κατέφυγον εἰς τὰς ἐξοχὰς των, ἀπὸ τὰς ὁποίας οἱ τούρκοι φοβοῦμενοι τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, τοὺς ἐξηγάγκασαν, νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς πρώτας των οἰκίας.

2 Τὸ δὲ 1846 Μαρτ. 17 ἡμέραν Κυριακὴν ἐπιτυνέθη ἐκτάκτως ἐκποροκράτησις τῆς πυριταποθήκης τοῦ φρουρίου τῆς Κῶ ἐξ ἀπροσεξίας, ἧς ἔνεκεν ἐφονεύθησαν ὑπὲρ τοῦς 28. Τὸ ἐκτακτὸν φοβερὸν γεγονός τοῦτο ἐπέδρασε τόσον, ὥστε διακείμεναι ἕκτοτε καθιερωμένη ἡ τρομερὰ ἐκεῖνη ἡμέρα ὡς τοπικὴ χρονολογία τῶν κατοίκων «Ἀπὸ τὸ Κάστρον».

Εἰς τι σημειωματάριον τοῦ ὑπεργήρου ππᾶ Νικολάου Γαμβρόελλη εὐρέθησαν γεγραμμένα τὰ ἐξῆς, ἀναφερόμενα εἰς τὸ Κωφικὸν ἡμερολόγιον τοῦ Πανος Πρωτοσυγκέλλου Φιλήμονος.

«Μετὰ τὴν λειτουργίαν ἔλαβεν ὁ μπίμπασης τὸν νεφέρην, νὰ βγάλῃ ἓνα καρφί ἀπὸ τὸν χαζινὲ τῆς πυριταποθήκης. Καὶ ἐνῶ τὸ ἔδραζεν, ἔγινε τσιμπυρίδα, καὶ ἐπῆρε φατιά ὁ τσεπχανές. Ὁ κρότος ἠκούσθη εἰς τὸ Βουδροόμιον καὶ εἰς τὴν Κέφαλον. Ὁ δὲ τοπχανές ἐδοουλιξίς, καὶ ἔδραζε νερόν, καὶ φυτρώνει χόρτον τῶν καθεκλῶν. Εἶχον δὲ γάμον οἱ ὀθωμανοὶ εἰς τὸν Κερμετέν, καὶ αἶφνης ἐταράχθησαν, καὶ διέκοψαν τὴν χαράν. Διότι ἓν παιδίον ἀπ' ἐκεῖ ἐνῶ ἐκάθητο εἰς τὸ λιμάνι, τὸ ἐσήκωσε μιά πέτρα πολὺ ὀψηλά, καὶ ἐφώναζεν ἀλλάχ, ἀλλάχ, ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπνίγη. Ἄλλα δύο παιδιά, ἐνῶ ἐσύναζον πατελίδες ἐπλακώθησαν ἀπὸ τὸν τοίχον, ὁ ὁποῖος ἐχάλασε πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦτο δὲ τὸ ἓν παιδί τοῦ Ταβινὰ ὁ υἱός. Μία καρπαθιά ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀκροθαλασσίαν καὶ εἶχεν ἀγκαλισμένον τὸν υἱὸν τῆς, μόλις ἐξεληθόντα ἐκ τοῦ πλινίου, ἐφονεύθη σὺν αὐτῷ ἀπὸ τεμάχιον βράχου, τὸ ὁποῖον ἐξεσφενδονίσθη ἐκ τοῦ Κάστρου. Ἔτερος ὀνόματι Λουκάκιολους Χ". Κωνσταντῆς, ἐνῶ ἐρρούφα ναργιλὲ διπλοπόδι, ἦλθε μιά πέτρα καὶ τοῦ ἔκοψε τὸ πόδι. Τὴν ἴδιαν τόχην ἔπαθε καὶ ἄλλος, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο πλησίον τῆς πόρτας τοῦ γυαλοῦ. Ἐντὸς δὲ τοῦ κελλίου τοῦ παπαχαζῆ (εἰς τὴν αὐλήν τῆς παλαιᾶς μητροπόλεως), ὄπου σήμερον ἡ σχολὴ τῶν ἀρρένων), ἐκάθητο ἡ μήτηρ τοῦ ὡς ἄνω μνη-

μονευθέντος Π. Νικολάου Μαρμαροῦλα (προπάμψι τοῦ συντάκτου τοῦ παρόντος ἡμερολογίου), καὶ αἶφνης ἦλθε μιά πέτρα, ἡ ὁποία εἰσῆλθεν ἀπὸ τὸ παράθυρον, καὶ ἐβλήκειν ἀπὸ τὸ ἄλλον, καὶ ἔπεσεν εἰς ἓν δένδρον θαυμακηνέας, καὶ τὸ κατέστρεψεν. Ὅλος ὁ κόσμος εἶπε μετὰ ἀταξίαν μεγάλην εἰς τὰς ἐξοχὰς. Πολλοὶ μητέρες μετὰ βράβη εἰς τὴν ἀγκαλιάν, καὶ ἄλλοι μετὰ εἶχον πολύτιμον ἔσπερον νὰ σώσωσιν τὴν ζωὴν των.» Τοῦτου ἔνεκεν ἐγένετο καὶ ἡ ἐξῆς μικρὰ στιχοπλακιά.

«Μιὰν Κυριακὴν πὸ τὸ παρὸν πολοὺν ἡ ἐκκληρίαις, τὸ ὄρημος ὁ μπίμπασης ἄτον τοίρχανέν ἐπήγην. Ἔδραζε τοὺς νεφέριδες, ἓνα καρφί νὰ βγάλουν, τσαὶ τὸ καρφί τρακουμακά, κ' οὐλον τὸν κόσμον τσιεῖ. Ἀνθρώποι σκοτωθήκανε, πιδιά ἐπλακώθησαν, σκοτώθη ὁ Λουκάκιολους, τῆς χώρας τὸ κεφάλι. Σκοτώθη τὸ ὄ Ἀλήχονζας, τῶμορπον παλληκάρι. Σκοτώθη καὶ ἡ Διαιτυνιώ Σκοτώθη καὶ ἡ Τούλλα, π' ἡ μάνα τῆς τὴν εἶχενα μονίαν τσαὶ μοναχοῦλαν».

7 Ἄλλ' ἀπὸ ἐπανήρθησιν ἀδελανόμενα τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τοῦ 1821, ὑποπευόμεν' οἱ τούρκοι τοὺς ραχιάδες, τοὺς ἀπέβαλον πάλιν ἐκ τῶν φρουρίων, ἐξαναγκάσαντες ἕνα ὄλου, νὰ φέρωσι μαῦρα φέσια καὶ μαῦρα σκρίκια, ἅτινα ἕκτοτε οἱ πλείστοι τῶν κατοίκων ἔφερον ἔτι ὡς τὰ μόνα ἐντόπια καλύμματά των. Περί ὧν καὶ στιχοπλακιά δ'ἀρχει ἕκτοτε. (Ἴδε εἰς Στιχοπλακιάς).

Καὶ ἀπὸ τότε οἱ μὲν Χριστιανοὶ ἐναπομείναντες κάτοικοι τοῦ φρουρίου Πυλῆου, ἀπεκδηθέντες οὕτω μετῴκησαν τὰ χωρία νέον Πυλῆον κ' Ἀσφενδιοῦ. Διοικούμενα ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐπιχωρίου διοικήσεως τοῦ Πυλῆου. Τὰ χωρία ταῦτα Πυλῆον κ' Ἀσφενδιοῦ κατοικηθέντα οὕτως ἕκτοτε κατὰ διαστάσεις, ἀ: καθώρισαν εἰς χωριστὰς συνοικίας, καὶ εἰς ἀ: ἔδωκαν ὄνομα ἀπὸ τὸ πρῶτον ἐπάνωμον τῆς κεντρικωτέρας τοποθεσίας ἐπωνομάσθησαν μετὰ τὰ ἐπικρατέστερα ἐπάνωμα. Διὸ τὰ μὲν χωρίον Ἀσφενδιοῦ ἐπωνομάσθη ἀπὸ τὸ τότε ὄνομα τοῦ ἰδιοκτητοῦ τοῦ καλοῦ ἐκείνου τόπου ἐκ τῆς Ἀσπένδου τῆς Ἀσίας Ἀσπενδίου, παραφθαρέντος εἰς τὸ ἐπικρατοῦν Ἀσφενδιοῦ, συγκείμενον οὕτω ἀπὸ τὰς συνοικίας τοῦ Λαγούδη ἢ Λαγουδίου, τῶν Καρωωτῶν, τῶν Ἀσωμάτων καὶ τῶν Χαγιοῦτων, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Ἀσφενδιοῦ. Τὸ δὲ χωρίον Πυλῆον, ἐνῶ καὶ τοῦτο μετῴκηθη ταυτοχρόνως εἰς τρεῖς χωριστὰς συνοικίας Ἀρμυνιοῦ,